

Context

Uit cijfers van de Monitor 'Sociale veiligheid in en rond school 2018' is gebleken dat pesten nog altijd een blijvend probleem is op iedere school. Pesten is tot op heden een probleem dat op iedere school en in iedere klas voorkomt. **"Er worden nog altijd vijftigduizend leerlingen een keer per maand of vaker gepest" (Pesten, 2022).** Onder sociale veiligheid op school is pesten een belangrijk onderdeel. Pesten resulteert tot een onveilige sfeer en tast hiermee het leer- en ontwikkelklimaat aan van leerlingen. Echter hebben leerlingen een veilige leerklimate en schoolomgeving nodig willen zij optimaal kunnen ontwikkelen.

Pesten en pestgedrag is dan ook een onderwerp dat blijvende aandacht vraagt en nodig heeft, of dit nou gaat om pesten via het internet of pesten in het echt. Het feit dat pesten zowel online als offline kan gebeuren en de slachtoffers de consequenties hiervan jaren later nog verandering mee kunnen ondervinden, maakt dat het volgens **Pesten** attentie nodig heeft met als doel het probleem meer onder de loep te krijgen **(2022)**.

Verder is uit onderzoek gebleken dat er zeer ernstige gevolgen van pesten kunnen zijn en levenslange mentale littekens en lichamelijke problemen kunnen veroorzaken. Voor veel mensen is het dan ook van belang dat het pesten tijdig herkent, voorkomt en aangepakt wordt. "Iedereen heeft recht op een veilige woon-werk en leefomgeving **(Aandachtvoorpesten.nl, z.d.)**.

Veel kinderen durven niet te vertellen dat ze gepest worden. Zo vertelt Pestweb: **"Het is spannend om het te vertellen. Daar is moed voor nodig. Maar bedenk: daarna voel je je vaak beter, want praten is de 1^e stap om het pesten te stoppen". "Ook op school is er iemand met wie je kunt praten. Bijvoorbeeld je juf of meester, de Interne Begeleider (IB'er), het aanspreekpunt pesten of de vertrouwenspersoon. Soms noemen ze iemand waarmee je kunt praten ook wel de praatjuf"**.

Om het probleem aan te kunnen pakken, om hiermee een veilige schoolomgeving te creëren voor het leer en ontwikkelklimaat van leerlingen, is het belangrijk dat zij op de hoogte zijn wanneer er sprake is van pestgedrag en welke vormen van pesten er nou zijn.

Want wanneer is iets pesten en wanneer kunnen we spreken van plagen of ruzie? En wat valt onder online pesten en fysiek pesten?

Omdat pesten tot op heden een blijvend probleem is wat de aandacht vraagt, de slachtoffers er zelfs jaren later last van kunnen krijgen en het nu door de tijd van de technologie niet alleen offline maar ook online kan gebeuren, wordt het voor de ouders nog makkelijker gemaakt om toe te slaan. Daarom moeten de scholen dit probleem meer onder de aandacht van de studenten brengen. Omdat het een probleem is dat de aandacht vraagt, moet het ook de aandacht krijgen. De studenten moeten het onderwerp pesten meer aangeboden krijgen van de scholen en daarbij de handelingen kennen die zij kunnen nemen wanneer er sprake is van pestgedrag, en tot slot de consequenties voor nu en later kennen om de ernst van het probleem (meer) in te zien.

De studenten kennen vaak het verschil tussen pesten en plagen niet. Zij zien niet in dat online pesten net zo veel schade bij een slachtoffer kan aanrichten als fysiek pesten. Daarnaast weten zij vaak niet wat zij nou kunnen doen of welke personen er beschikbaar zijn bij wie zij terecht kunnen bij het zien of ervaren van pestgedrag. Dit leidt tot een probleem in de samenleving. Meestal wordt er vaak pas aan de bel getrokken wanneer het te laat is. Achteraf gezien waren de tekens vrij duidelijk en bleken de studenten onwetend en onbewust te zijn bij deze tekens wat leidde tot de bereikte uitkomst.

Zo vertelt dat familie Selvam, waarvan hun kind slachtoffer is geweest van pesten en helaas een eind heeft gemaakt aan het leven in **NOS**, dat de gemeente en de school te weinig hebben gedaan om de dood rondom Tharukshan, die werd gepest, te voorkomen **(2017)**. Verder vertelt Hondius van stichting **School & Veiligheid** in het interview: **"Je realiseert dan dat het tegengaan van pesten blijvend aandacht vraagt. Hoewel pesten op school niet volledig te voorkomen is, moeten we er wel alles aan doen om het te bestrijden."**

Wanneer de scholen het pesten meer met de leerlingen bespreken en hier bijvoorbeeld een vast lesprogramma van maken in een schooljaar, hebben de leerlingen niet alleen meer (recentelijke) kennis over het onderwerp, maar weten de leerlingen ook beter wanneer en hoe zij zelf bijdrage kunnen leveren aan het probleem wanneer zij zien dat er sprake is van pestgedrag. Maar ook maak je hiermee de leerling meer bewust van de ernst van het probleem wat ertoe kan leiden dat het minder vaak voorkomt op school. Wanneer leerlingen doorhebben hoe heftig het is doen zij het misschien zelf niet meer zo snel ze denken dan bijv. 2x na voor ze pesten of ze durven eerder van zichzelf te laten horen wanneer ze zien dat een medeleerlingen gepest wordt. Ze helpen bijv. bij het verdedigen van de slachtoffer en helpen hem/haar bij het troosten of het bieden van een luisterend oor, vertellen dat de dader slecht bezig is of stappen af naar de mentor of een vertrouwenspersoon op school. Als ons onderzoek klaar is verwachten wij dan ook dat de leerlingen a.d.h.v. de gemaakte stappenplan precies weten wat zij kunnen doen bij het zien van pestgedrag, weten wat pesten inhoudt en wanneer iets pesten of plagen is, begrijpen de ernst van het pesten en de mogelijke consequenties die daarbij komen kijken nu maar misschien ook jaren later nog bij de slachtoffers en weten bij wie zij terecht kunnen zowel binnen als buiten de school wanneer er sprake is van pesten. Zij weten bijv. wie de vertrouwenspersoon op school is voor zaken als pesten en welke instanties buiten school klaart staan die zij kunnen bereiken. Want helaas is pesten iets wat tegenwoordig ook online (veel) gebeurt.

Hoe kunnen wij vormgeven aan het meer in oog brengen van pesten onder de scholen, zodat de leerlingen van onze scholen van het v(s)o in staat zijn om hun stem te laten horen en weten welke stappen te ondernemen wanneer er sprake is van pestgedrag?

INTERVENTIE	MECHANISME	OUTCOME
<p>Zoals in de context verteld is, is pesten tot op heden een blijvend probleem wat de aandacht vraagt. Om deze aandacht te geven, is er een lessenreeks ontwikkeld met een lesprogramma wat over het deelonderwerp pesten gaat. Volgens Een positief en sociaal veilig klimaat in de groep Nederlands Jeugdinstituut, zorgt een positief en sociaal veilig klimaat in een groep kinderen, jongeren en professionals zich prettig voelen (z.d.). De kinderen en jongeren voelen zich dan meer betrokken en verantwoordelijk voor elkaar. “Een belangrijke voorwaarde voor een sociaal veilige omgeving, is dat pestgedrag geen ruimte krijgt” (Een positief en sociaal veilig klimaat in de groep Nederlands Jeugdinstituut, z.d.). Om dit te kunnen realiseren, hebben wij ons lesprogramma zo opgesteld dat er aandacht is voor de positieve sfeer en de groepsvorming. Positieve sfeer wordt gekenmerkt door een aantal onderdelen, namelijk dat de kinderen en jongeren zich verwelkomend voelen, met plezier komen, zichzelf durven te zijn, positief</p>	<p>Aan de leerlingen worden verschillende werkvormen geboden. Er is dus sprake van een variatie aan lesmanieren. Volgens Winkels en Hoogeveen (2018) zorgt het bieden van verschillende werkvormen tot voldoende variatie binnen de les, wat voorkomt dat leerlingen gedemotiveerd raken of niet actief bezig zullen zijn. Ook onthouden ze de leerstof beter door te variëren binnen de didactische werkvormen en leerinhouden.</p> <p>Zo gaan de leerlingen o.a. met de interactievorm van werkvormen aan de slag. Volgens Winkels & Hoogeveen (2018) staat hierbij praten/discussiëren/overleggen etc. centraal. Ook levert dit een bijdrage in het functioneren in situaties waarin overleg, teamwork, besluitvorming etc. van belang is.</p> <p>“Door variatie aan te bieden kunnen leerlingen de lesstof eigen maken, wat een positieve invloed</p>	<p>De leerlingen groeien zich verder voort in hun communicatieve vaardigheden. Werken samen het stappenplan te hernieuwen. Ze ontwikkelen hiermee hun communicatieve vaardigheden</p> <p>De leerlingen krijgen te maken met verschillende les-vormen, waarbij het pestonderwerp aan bod komt. Op deze manier hebben zij meer kennis over het onderwerp en kunnen zij beter bepalen hoe zij het oude stappenplan willen vernieuwen.</p>

met elkaar omgaan en samen conflicten kunnen oplossen. Dit is door de docenten gedaan door zelf een goed voorbeeld te geven. Zo worden de kinderen serieus genomen en krijgen de ruimte zichzelf te zijn. Dit hebben wij gedaan door autonomie toe te passen in ons lesprogramma. Hieronder lees je hier meer over. Een andere manier wat wij hebben toegepast is het expliciet benoemen van de waarnemingen in de omgang tussen de kinderen en eventuele problemen/conflicten worden besproken. Tot slot is er aandacht besteed aan de groepsdynamiek. De docent heeft zich zoveel mogelijk verplaatst in het perspectief van de leerling en daar is in handelingen en werkvormen rekening mee gehouden. Denk bijv. aan het toevoegen van digitale didactiek. Ook houdt de groepsdynamiek in hoe de leerlingen op elkaar reageren. Hier is in de lesprogramma rekening mee gehouden door de kinderen een opdracht te laten uitvoeren wat "over de streep" heet. Kun je meer over lezen in **les 1: Wat is pesten?**

Tot slot wordt er nog extra aandacht besteed aan de groepsdynamiek door te bespreken wat goed in de klas en waaraan gewerkt kan worden. Er wordt dus geëvalueerd, en dit vindt meestal aan het eind van de les plaats. Verder worden de sociale normen bepaald. Er zijn afspraken gemaakt die gewest en ongewenst gedrag duidelijk maken en wat de verwachtingen zijn van zowel de docent als de kinderen. Dit staat in het **document: Klassenregels**. Ook is er sprake van een stromingsfase. De kinderen nemen hun positie in, leren elkaar kennen en proberen gedrag uit. Hier is rekening mee gehouden door positieve feedback te geven op goed gedrag, en de overeenkomsten en de verschillen door de kinderen te laten erkennen en hier in zicht in te geven. Dit komt o.a. voor tijdens de verschillende klassikale besprekingen, samenwerkingsmomenten en evaluatiemomenten. Wij hebben ons

heeft op de motivatie" (Boers, 2020).

<p>lesprogramma op deze manier vormgegeven, omdat het helpt om pesten tegen te gaan. “Om pestgedrag te voorkomen, is het belangrijk om oog te hebben voor het verloop van de groepsdynamiek”. “Het is dus belangrijk dat proces in de gaten te houden en zo nodig bij te sturen”. <i>(Een positief en sociaal veilig klimaat in de groep Nederlands Jeugdinstituut, zorgt een positief en sociaal veilig klimaat in een groep kinderen, jongeren en professionals zich prettig voelen, z.d.)</i></p>		
<p>De lessenreeks wordt door de docent gestart d.m.v. een introductie over het onderwerp. In dit geval is dit het onderwerp sociale veiligheid, waarbij het deelonderwerp pesten besproken wordt. De docent doet dit a.d.h.v. de wikiwijs. Het doel hiervan is dat de leerlingen een inzicht krijgen over wat ze de aankomende periode kunnen verwachten. Ook zorgt dit voor een geordend en structurerend onderwijs, met als uitkomst de leerlingen een veilig leerklimaat bieden (Teitler, 2018). Gedurende de lessenreeks biedt de docent diverse werkvormen aan. Ook biedt volgens Winkels en Hoogeveen een diversiteit aan werkvormen tot voldoende variatie binnen de les wat voorkomt dat leerlingen gedemotiveerd raken of niet actief bezig zullen zijn. Verder onthouden ze de leerstof beter door te variëren binnen de didactische werkvormen en leerinhouden (Teitler, 2018).</p> <p>De docent heeft rekening gehouden met de culture diversiteit. Het gebruik van verschillende werkvormen (zoals over de streep/ rollenspel) komen er regelmatig samenwerkingsopdrachten aanbod. Bij enkele samenwerkingsopdrachten worden de studenten onder de regie van de docent ingedeeld. De docent houdt hierbij rekening met culturele diversiteit door leerlingen met verschillende culturele achtergronden samen te werken.</p>	<p>Iedere les vindt er een klassikale start plaats. Hierin wordt de lesplanning met de leerlingen besproken. Deze frequente en bekende start van de lessen zorgt voor een veilig leerklimaat, die de leerlingen erkennen als een vertrouwd gevoel (Teitler, 2018). De leerlingen gaan zo aan de slag met het maken van een mindmap. Dit wordt door de docent gedaan om de voorkennis van de leerlingen te kunnen bepalen. Ook is het maken van een mindmap een goede manier om voor de leerlingen in kaart te brengen wat zij zelf van het onderwerp weten. Het maken van een mindmap is hiermee dan ook een werkvorm, waarbij je een introductie van een onderwerp kunt geven.</p> <p>Leerlingen leren meer, dus wordt de leerwinst vergroot. Je vergroot hiermee namelijk de aanmaak en onderhoud van relaties. Dat komt omdat leerlingen op deze manier met meerdere mensen in contact komen en de mogelijkheid van meerdere mensen leren (SLO nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling, 2008).</p>	<p>Door een mindmap als werkvorm in te zetten ben je volgens Winkels & Hoogeveen voorkennis aan het ophalen (2018). Hierbij staat praten/discussiëren/overleggen etc. centraal. Ook levert dit een bijdrage in het functioneren in situaties waarin overleg, teamwork, besluitvorming etc. van belang is. Door deze voorkennis op te halen kan de docent beter inspelen op de les. Dit maakt het makkelijker om de les en de inhoud van de les te geven/bespreken, wat in dit geval “Wat houdt pesten in” is. Op deze manier zijn de beoogde geformuleerde lesdoelen te realiseren:</p> <p>Kan je uitleggen wat pesten inhoudt?</p> <p>Kan je een verschil benoemen tussen pesten en plagen?</p> <p>Kan je minimaal 1 oorzaak van pesten benoemen?</p> <p>De sociale contacten van de leerlingen worden vergroot en de aanmaak en onderhoud van de relatie versterkt. Leerwinst van de leerlingen wordt vergroot (SLO nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling, 2008).</p>

Volgens stichting **(Stichting Omgaan Met Pesten Realisatie, z.d.)** is aandacht aan een positieve en veilig groep van belang bij het proces van groepsvorming. Een essentiële rol wat hierbij speelt om het verschil te maken, is het inzetten van pedagogische en didactische vaardigheden in de lessenreeks. Dit doet de docent door het pygmalioneffect in het onderwijs in te zetten. Het pygmalioneffect is het effect waarbij de leerling zich gaat gedragen conform de positieve verwachtingen van de docent. **(Geerts & Kralingen, 2020, pp. 28)**. Uit onderzoek van **Rosenthal en Jacobson (1968)** helpt het de leerlingen wanneer zij bewust zijn van de positieve verwachtingen van de docent. De ontwikkeling in de zone van naaste van de leerlingen n.a.v. jouw verwachtingen is hiermee het doel. Met andere woorden begeef je je leerling met een uitdaging, iets wat net buiten het bereik is van wat ze op eigen kracht aankunnen, maar wat niet zodanig moeilijk is voor hen op direct op te geven of om hulp te vragen. Door de positieve verwachtingen van de leerlingen en het feit dat zij zich hier bewust van zijn en terug te zien is in het gedrag, leidt tot een positief effect op hun prestaties **(Geerts & Kralingen, 2020, pp. 28)**.

De leerlingen beginnen de les (2) door terug te kijken naar de vorige les. Dit wordt gedaan door de leerlingen steekwoorden te laten bedenken die betrekking hebben tot de vorige les. De leerlingen krijgen ieder een leeg blaadje met daarop een cijfer. Iedereen heeft nu een leeg blaadje met daarop een ander getal. Op de achterkant gaan de leerlingen de steekwoorden met bijbehorende betekenis opschrijven. Vervolgens zullen zij dit klassikaal aan de rest van de medestudent uitleggen. De cijfers werken hierbij als rangorde, en bepalen wie eerst gaat etc. De docent zet bewust deze werkvorm in, omdat de leerling hierbij aan het denken wordt gezet. Waar ging de les over? Wat waren de kernbegrippen? Welke begrippen kwamen terug in de lesdoelen? Het is een uitdaging omdat zij zelfstandig de begrippen uitleggen, en de lesstof hierbij nog achterhaald moet worden. Tegelijkertijd is het niet te moeilijk, omdat dit begrippen zijn wat eerder met hen is besproken en wat dus door hen herkend wordt. Tot slot is het voor de klas presenteren een manier waarbij de leerling zich gaat gedragen conform de positieve verwachtingen van de docent. De docent vertelt namelijk van tevoren dat zij zelfstandig voor de klas zullen staan, en de begrippen uitleggen aan de docent en de medestudenten **(Stichting Omgaan Met Pesten Realisatie, z.d.)**.

Later in de les krijgen de leerlingen de opdracht een klein onderzoek uit te voeren. Dit wordt gedaan nadat de leerlingen de nieuwe lesstof hebben gehad. Dit wordt klassikaal gegeven en ondersteund door een video te bekijken. De verwerkingsopdracht bestaat uit een verslag die de leerlingen maken a.d.h.v. vragen die op het bord staan. Deze vragen hebben betrekking op de gegeven les. De leerlingen dienen de vragen te

De denkvaardigheid en bewustwording van de leerlingen wordt ontwikkeld.

De leerlingen ontwikkelen zich in presentatievaardigheden en communicatieve vaardigheden. Leerlingen leren te presenteren en ontwikkelen zich in de positie die ze aannemen, houding en ademhaling.

- Leerling zoekt contact met de luisteraars.
- Leerling staat ontspannen, verzekerd en enthousiast voor de klas.
- Leerling geeft een gestructureerde presentatie met een kloppende opbouw.
- Leerling praat duidelijk en niet te gehaast.

	beantwoorden en hier een goed en kloppend verslag van te maken. Het pygmalioneffect werkt hierbij idem dito als de vooruitblik (Stichting Omgaan Met Pesten Realisatie, z.d.).	
<p>Autonomie komt a.d.h.v. keuzevrijheid tijdens de laatste opdracht aanbod, waarbij de leerlingen aan de slag gaan met het maken van een verslag. Het bieden van keuzevrijheid komt tijdens de laatste les van de lessenreeks wederom aanbod. Dit is wanneer de leerlingen hun video gaan opnemen! In deze video zullen zij hun stappenplan nabootsen en dit filmen, waarbij zij zelf mogen bepalen hoe zij dit gaan vormgeven en met welke apps zij aan de slag gaan hiervoor. Denk hierbij aan de plaats, attributen, opkomst etc. Volgens Geerts & Kralingen (2020) moet de leerling deels zijn eigen keuze kunnen maken en de studenten motiveert tijdens het leerproces. Stevens en Niemiec en Ryan (2009) zeggen namelijk dat leren beter lukt wanneer de leerling zelf sturing aan het leren kan geven. Daarom is het belangrijk dat de leerling grip heeft op zijn eigen leergedrag en zich vrij voelt zijn eigen keuzes te maken (Geerts & Kralingen, 2020, pp. 31). De docent heeft dan ook autonomie in de les ingebouwd, door de leerlingen tijdens de les in tweetallen een verslag te laten maken waarin ze een onderzoek gaan verwerken. De docent biedt de studenten keuzevrijheid m.b.t. het vormen van groepjes.</p>	<p>Zoals iedere les starten we de les met een terugblik op de vorige les. We zoomen in op de vormen van pesten.</p> <p>Door de leerlingen aan de slag te laten gaan met een onderzoek, waarbij ze in een verslag het onderzoek bijhouden a.d.h.v. een aantal vragen die zij dienen te beantwoorden.</p> <p>De vragen zijn gekoppeld aan de leerdoelen van de les en vormt de leidraad van het onderzoek.</p> <p>De leerlingen bepalen meer en zijn dan ook meer en actiever betrokken in het leerproces. De leerlingen raken meer gemotiveerd.</p> <p>Verder zorgt keuzevrijheid ervoor dat de studenten zich meer op hun gemak voelen, en kunnen zich zo eerder binden tot elkaar.</p> <p>De leerlingen ontwikkelen zich namelijk in de taak als leiderschap en het nemen van beslissingen.</p> <p>De leerlingen krijgen keuzevrijheid bij het bepalen van de digitale doel en leren hiermee keuzes durven te maken.</p> <p>Verder zorgt keuzevrijheid ervoor dat de studenten zich meer op hun gemak voelen, en kunnen zich zo eerder binden tot elkaar.</p>	<p>Leerlingen hebben aanleggen in het maken van keuzes in hun leerproces (om tot een eindproduct te komen).</p> <p>Leerlingen werken aan hun creatieve vaardigheden en zijn hiermee gevorderd in hun flexibiliteit, originaliteit, denkkattitudes, denkvaardigheid, denktechnieken, denkprocessen.</p> <p>Leerlingen ontwikkelen zich in vaardigheden tot brainstormen, en associëren, artisticeit en vindingrijkheid.</p> <p>De leerlingen ontwikkelen zich in hun creatieve vaardigheden.</p> <p>Aan het einde van de les kan de student:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een aantal mentale gevolgen van pesten opnoemen. • Uitleggen wat online shaming is. • Stappenplan demonstreren waarin blijkt dat de leerling de stappen beheerst.
<p>De docent heeft gekozen voor het inbouwen van digitale didactiek in het onderwijs, omdat het kan helpen de sociale contacten van de kinderen te vergoten. Dit helpt tegen het pesten, en daarom is dit in het lesprogramma toegevoegd. Zo wordt er op de site van Rigtering (praktijk voor kinder- en jeugdpsychologie) verteld: “Sociale vaardigheden zijn voor kinderen enorm belangrijk. Sociale vaardigheden ontwikkel je gedurende</p>	<p>Leerlingen werken met verschillende werkvormen waarbij digitale didactiek aanbod komt. Ze bekijken video's, maken Kahoot's, gebruiken internet voor zoekbronnen en informatie en ze zetten een video in elkaar waarin zij het stappenplan demonstreren. Leerwinst van de leerlingen wordt hierbij vergoot volgens Van den Berg et al (2003). De leerlingen komen met meerdere mensen in contact, en krijgen hun</p>	<p>De leerlingen verbreden hun sociale contacten en sociale vaardigheden, doordat ze in groepjes zullen samenwerken.</p> <p>De leerlingen komen met meerde mensen in contact. De aanmaak en onderhoud van relaties wordt hiermee ontwikkeld.</p> <p>De leerlingen weten beter op welke manier zij actie kunnen</p>

je hele leven. Voor sommige kinderen gaat dit ontzettend natuurlijk, voor andere kinderen kost dit heel veel moeite. Problemen in de ontwikkeling van sociale vaardigheden kunnen op veel manier ontstaan. Zo kan het zijn dat een kind gewoon wat gevoeliger is, gepest is, misschien heftige dingen heeft meegemaakt, of gewoon van nature sociaal minder vaardig is" (Moeite met sociale contacten (pesten) – Rigtering, z.d.).

Er wordt dus gebruik gemaakt van digitale didactiek binnen het lesprogramma. Het inzetten van digitale tools in je lessen werkt volgens **Van den Berg et al** goed bij het vergoten van de leerwinst. Je vergroot hiermee namelijk de aanmaak en onderhoud van relaties. Dat komt omdat leerlingen op deze manier met meerdere mensen in contact komen en de mogelijkheid van meerdere mensen leren. Leerlingen kunnen contact leggen met medestudenten (zowel binnen als buiten de eigen klas), experts, onderzoekers, culturen, overheid etc. de muur die leerlingen vaak opbouwen tussen de school en de buitenwereld wordt hiermee verminderd **(2003)**.

Zo vertelt **Psycholoog.nl** op zijn site onder het kopje **Pesten: "Een cursus sociale vaardigheden kan zinvol zijn om makkelijker sociale contacten te leggen. Op het werk is het raadzaam steun of hulp te zoeken en het pesten niet te verzwijgen. Ook kun je dingen die gebeuren opschrijven, dit lucht niet alleen op, het kan later ook van pas komen wanneer je alles voor wilt dragen. Daarnaast kan een psycholoog of coach helpen bij het vergroten van zelfvertrouwen en/of meer assertief te worden"** (z.d.).

Ook bij het behalen van doelen werkt digitale didactiek in zijn voordeel. Dit is zo omdat leerlingen een actieve rol in hun leerproces kunnen vervullen, doordat creatieactiviteiten beter georganiseerd worden. Denk hierbij aan het oplossen van problemen, doen van

visie, mentaliteit, ervaringen, keuzes etc. te horen. Ook verminder je door digitale didactiek de muur die de leerlingen opbouwen tussen school en de buitenwereld **(Van den Berg et al, 2003)**.

ondernemen wanneer er sprake is van pestgedrag. Sneller geneigd om dan actie te ondernemen.

<p>onderzoek, keuzes maken en het construeren van onderwerpen en betekenissen. Geheel niet onbelangrijk kun je d.m.v. digitale didactiek het publiek verbreden. Leren werkt beter wanneer leerlingen niet alleen voor zichzelf maar ook voor andere leren. Digitale didactiek kan hieraan deelnemen door hun resultaten, onderzoeken en genomen beslissingen te publiceren aan bijv. medestudenten en docenten of voor een nog breder publiek (Van den Berg et al., 2003).</p>		
<p>De lessenreeks wordt afgesloten d.m.v. een reflectie. Door te reflecteren sta je stil bij ervaringen en hier kun je lering uit trekken. Je kunt nieuwe inzichten krijgen door te reflecteren op werkzaamheden, handelen en gedachten wat kan leiden tot het aanpassen van je handelen. Bovendien verbeter je hiermee de kwaliteit ervan (Korthagen & Lagerwerf, 2008). Kaufman (2022) vertelt in <i>week tegen pesten</i> dat monitoring kan helpen op reflecteren. Het geeft zicht over de voortgang in de klas. Wat gaat er mis (pesten?), wat gaat goed (wie helpen elkaar?). Door te reflecteren blijf je structureel werken aan een veilig groepsklimaat.</p> <p>Zelfreflectie is dus leerzaam en van belang, omdat je bezig bent met het verhelderen van je visie op je handelen en kunt verantwoorden wat je doet. Reflecteren heeft dan ook als doel dat je bepaalde situaties beter begrijpt en competent gericht omdat je jezelf hiermee verder kunt ontwikkelen (Geerts & Kralingen, 2020, pp. 404).</p>	<p>De leerlingen worden klaargestoomd om de theorie in de praktijk toe te passen. Leerlingen hebben, door het stappenplan te maken (theoretisch), een beter beeld van de praktijk en kunnen de theorie dan ook gemakkelijker vertalend in de praktijk brengen. De leerlingen vernieuwen het stappenplan in groepjes. Ze zullen daarvoor eerst persoonlijk moeten reflecteren. Ze gaan namelijk kijken naar hun eigen gedrag en ervaringen. Het doel hiervan is dat uit deze reflectie in de toekomst anders gehandeld zal worden. Uit het oude stappenplan moeten zij bepalen wat nog volgens hen goed aansluit op het huidige alledaagse leven en hierbij het pesten. Vervolgens bepalen zij wat er echt bij moet wat nog ontbreekt in het oude stappenplan. "Het is dus een manier waarmee we gedragsverandering proberen te bewerkstelligen". (Maij, 2021).</p>	<p>De leerlingen herkennen verschillende vormen van pestgedrag en kunnen a.d.h.v. het stappenplan de stappen ondernemen.</p> <p>De leerlingen groeien zich verder voort in hun communicatieve vaardigheden. Werken samen het stappenplan te hernieuwen. Ze ontwikkelen hiermee hun communicatieve vaardigheden en besluitvormingskeuzes. Ook zijn ze hiermee hun samenwerkingsvaardigheden aan het ontwikkelen.</p> <p>De leerlingen weten beter op welke manier zij actie kunnen ondernemen wanneer er sprake is van pestgedrag. Sneller geneigd om dan actie te ondernemen.</p>